

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

Организовање задруга

Скупштина општине Мало Црниће предлогом је покренула поступак пред Уставним судом за утврђивање незаконитости и неуставности Самоуправног споразума о организовању Земљорадничке задруге „Будућност“ — Мало Црниће.

Предлагач тврди да је Самоуправни споразум о променама у самоуправном организовању Земљорадничке задруге донесен супротно законским прописима. Тако, према предлагачу није проведен претходни поступак расправљања у основним задружним организацијама; текст Споразума, о коме се у неким деловима задруге расправљало, био је дат у неколико варијанти, па се свако изјашњавао само о једној варијанти текста; Споразум је прихваћен (у неком од текстова) само у три од 7 основних задружних организација и једне основне организације удруженог рада, што чини мање од половине укупног броја основних задружних организација и радника, односно земљорадника удружених у Задругу; Споразум су потписали директори основних задружних организација и ако се радни људи, односно земљорадници, нису изјаснили за његово усвајање.

Земљорадничка задруга „Будућност“ из Малог Црнића у свом одговору Суду у потпуности подржава захтев Скупштине општине и потврђује да стоје наводи из образложења предлога Скупштине општине што се у пракси ретко догађа.

Овим Самоуправним споразумом је утврђено само како се постојеће основне задружне организације организују као посебне радне организације и наводе њихове делатности.

Према одредбама Закона о удруживању земљорадника („Службени гласник СРС“, бр. 12/79), донесеног после Закона о удруженом раду, земљорадничку задругу могу да оснују земљорадници. Задруга се оснива самоуправним споразумом о удруживању у земљорадничку задругу којим се, поред осталог, уређују питања у вези с односима између основних задружних организација и основних организација удруженог рада у саставу земљорадничке задруге. Самоуправни споразум се сматра закљученим кад се за њега референдумом изјасни већина удружених земљорадника и радника у основној организацији.

Према члану 35. истог Закона, прописи о организацијама удруженог рада који се односе на промене у организовању, престанак, заступање, представљање, фирму, седиште, пословну тајну и друга питања положаја, права, обавеза и одговорности организација удруженог рада, сходно се примењују и на земљорадничке задруге, ако законом није другачије одређено.

Чланом 347, раније 376. Закона о удруженом раду предвиђена је могућност да радници у основној организацији могу због развоја делатности, организације рада или других разлога извршити промене у самоуправном организовању (издвајање, подела, спајање, удруживање...).

Наведене промене се врше самоуправним споразумом о удруживању, односно његовим изменама и допунама на исти начин као и кол доношења самоуправног споразума о удруживању, односно самоуправном организовању.

Према члану 430, односно 463. Закона о удруженом раду, радници референдумом одлучују, између осталог, и о удруживању у радну, односно сложену организацију удруженог рада.

Према члану 46а. Закона о изменама и допунама Закона о удруживању земљорадника („Службени гласник СРС“, бр. 10/85) земљорадничка задруга престаје под условима и на начин који су утврђени за престанак радне организације и кад се за време дуже од једне године број удружених земљорадника смањи испод 20.

Према члану 3. Закона о земљорадничким задругама („Службени гласник СРС“, бр. 59/89) који је сада на снази, предвиђено је да се задруга оснива закључењем уговора о удруживању у задругу, који има

карактер акта о оснивању. Уговор потписују земљорадници који се удружују у задругу.

Чланом 16. овог Закона прописано је да задруга престаје, поред осталог, и кад се задруга споји, односно припоји са другом задругом, или предузећем, или ако се подели на више задруга.

Законом о референдуму и другим облицима одлучивања личним изјашњавањем („Службени гласник СРС“, бр. 30/77 и 17/88) био је предвиђен поступак и начин одлучивања радника у оним случајевима у којима је њихово право да одлучују један од облика личног изјашњавања. На сличан начин је то питање уређено и новим Законом о референдуму („Службени гласник СРС“, бр. 40/79), којим је раније Закон стављен ван снаге.

Према оцени Уставног суда, доношењем спорног самоуправног споразума нису поштовани наведени и други законски прописи, па је Суд поништио спорни самоуправни споразум.

(Одлука Уставног суда Србије I-У бр. 46/89 од 25. јануара 1990. године)

Органи управе у општини

Иницирано је покретање поступка пред Уставним судом Србије за оцену законитости Одлуке о општинским органима управе општине Лебане („Службени гласник Јужноморавског региона“, бр. 20/86, 37/86 и 9/88).

По мишљењу подносиоца представке несагласне су с одредбом члана 12. Закона о премеру и катастру и улписима права на непокретности одређе оспорене Одлуке којима се утврђује да послове органа управе надлежног за геодетске послове обавља Општинска управа за геодетско-катастарске, урбанистичке и имовинско-правне послове. Наиме, по мишљењу подносиоца представке већ из самог назива а и из делокруга рада види се да овај орган управе обавља послове из више управних области, а одредбом члана 12. наведеног Закона, утврђено је да за вршење геодетских послова општина образује посебан и самосталан орган управе, што по њима значи да овај орган не може обављати и послове из других области управе.

У одговору Скупштине општине Лебане наводи се да је приликом доношења оспорене одлуке Скупштине општине имала у виду одредбе члана 6. Закона о премеру и катастру земљишта из 1976. године, који је важно у време доношења ове Одлуке и који је предвиђао да се општински геодетски орган организује као самостални орган управе. Сматрају да ниједним прописом није изричито речено да у оквиру једног органа који је посебан и самосталан, не могу бити и друге службе органа управе како је то у конкретном случају одлучила Скупштина општине Лебане. Скупштина општине Лебане оценила је да је нецелосходно, посебно са гледишта ефикасности других служби у органима управе Општине Лебане, да се у Управи, како је то регулисано Одлуком, обављају послови и задаци органа Управе надлежног и за послове урбанизма, комунално-стамбених односа и имовинско-правних, сматрајући да ће оваквом организованошћу у потпуности бити постигнута функција органа и служби који се налазе у саставу Управе.

Оспореном Одлуком оснивани су општински органи управе и уређена њихова организација, права, дужности, послови и одговорности. У члану 18. ове одлуке предвиђени су органи управе који врше послове управе у оквиру права и дужности општине, па је у тачки 6. предвиђена Општинска управа за геодетско-катастарске, урбанистичке и имовинско-правне послове. Према члану 25. ове Одлуке Општинска управа за геодетско-катастарске урбанистичке и имовинско-правне послове врши управне, стручне, техничке и административне послове у области премера катастра земљишта као и друге геодетско-техничке послове који су предмет одржавања катастра земљишта набрајајући нарочито који су то послови (став 1). У ставу 2. овог члана предвиђене су области

имовинско-правних послова које врши ова Управа, а у ставу 3. области урбанизма и комунално-стамбених послова које такође врши ова Управа.

У време доношења оспорене Одлуке био је на снази Закон о премеру и катастру земљишта („Службени гласник СРС“, бр. 11/76, 27/77, 21/78 и 24/84) који је предвиђао да су послови премера и катастра земљишта у надлежности органа Републике и општине у оквиру права и дужности утврђених овим Законом (чл. 5), а у члану 6. било је прописано да се општински геодетски орган организује као самосталан орган управе. Овај закон је престао да важи даном ступања на снагу Закона о премеру и катастру и уписима права на непокретностима („Службени гласник СРС“, бр. 17/88, 24/86, 6/89 и 49/89). Према члану 10. овог Закона премер и катастар непокретности и упис права на непокретности врше органи управе надлежни за геодетске послове. Чланом 12. овог Закона предвиђено је да за вршење геодетских послова општина образује посебан и самосталан орган управе или управну организацију (у даљем тексту: Општинска геодетска управа).

Начела за организацију органа управе утврђена су Законом о основама система државне управе и о Савезном извршном већу и савезним органима управе („Службени лист СФРЈ“, бр. 23/78, 21/82, 18/85, 37/88, 18/89 и 40/89 — чл. 82—86). Према овим одредбама органи управе образују се законом, односно одлуком општинске скупштине на начин који омогућава потпуно, ефикасно и рационално вршење послова управе из оквира права и дужности друштвено-политичке заједнице. Органи управе се образују у складу с обимом послова и начелима груписања послова управе, према њиховој врсти, сродности и међусобној повезаности и са потребама усклађивања рада органа управе, ефикасног руковођења њиховим радом и обезбеђивања самосталности и одговорности у раду.

Законом о државној управи („Службени гласник СРС“, бр. 52/89 — прецишћен текст) прописани су облици организовања органа управе (чл. 33—36). У члану 33. предвиђено је да се органи управе оснивају као инокосни или колегијални органи. Инокосни органи су секретаријати, управе и инспекторати. Управе се оснивају као самостални органи управе или као орган управе. Према члану 36. овог Закона управе се оснивају за вршење одређених управних, стручних и других послова управе у одговарајућој области, који захтевају посебно организовање и самосталност у раду.

Сагласно наведеним законским овлашћењима, скупштина општине самостално одлучује о образовању органа управе у складу с обимом послова и начелима груписања послова према њиховој врсти, сродности и међусобној повезаности.

У конкретном случају, Скупштина општине Лебане Одлуком о општинским органима управе општине Лебане поштовала је одредбе наведених закона када је образовала Општинску управу за геодетско-катастарске, урбанистичке и имовинско-правне послове, јер је основала ову управу за вршење одређених управних, стручних и других послова који захтевају посебно организовање и самосталност у раду. При томе је водила рачуна да се ради о груписању послова према врсти, њиховој сродности и међусобној повезаности. Овакво организовање ове Управе није неслагласно са чланом 12. Закона о премеру и катастру и уписника права на непокретности јер је она организована као посебан и самосталан орган управе. То што она врши и друге управне послове из надлежности општине није неслагласно са наведеним Законом јер овај Закон не забрањује ни у једној одредби да такав орган управе (посебан и самосталан) не може да обавља и друге послове који су му сродни и чине на одређен начин целину одређених управних послова из надлежности општине. При томе треба имати у виду да Закон о планирању и уређењу простора и просторном плану СР Србије („Службени гласник СРС“, бр. 44/89) не предвиђа да се за обављање послова који се односе на планирање и уређење простора организује посебан или самосталан орган, већ је у члану 44. прописано да друштвено-политичке заједнице обезбеђују стално обављање стручних послова који се односе на планирање и уређење простора.

На основу изложеног, Уставни суд је решио да не прихвати иницијативу за покретање поступка за утврђивање незаконитости чл. 18, тачка 6. и 25. Одлуке о општинским органима управе Општине Лебане („Службени гласник Јужноморавског региона“, бр. 20/86, 37/86 и 9/88).

(Решење Уставног суда Србије IY-19/90 од 5. априла 1990. године)

Пријем у држављанство

1. Представком једног грађанина из Баковице иницирано је код Уставног суда Србије покретање поступка за оцену уставности члана 9. Закона о држављанству СР Србије, као и оцену супротности истог члана Закона с одговарајућим одредбама савезног закона о општем управном поступку.

Иницијатор сматра неуставним одредбе члана 9. Закона јер органу надлежном за разматрање оваквих захтева дају „апсолутно неограничено право“, што избеглице доводи у неравноправан положај. Могућност покретања управног спора пред Врховним судом Србије постоји, али она је само формална; против негативног решења нема права судске заштите, а органи СУП-а се тиме стављају изнад судске надлежности.

Супротност са савезним Законом о општем управном поступку, постоји, како се наводи у представци, јер свако решење мора имати образложење, а оспорене законске одредбе од те обавезе изузимају решење којим се одбија захтев за стицање држављанства, што доприноси правној несигурности грађана.

2. Закон о држављанству Социјалистичке Републике Србије, објављен у „Службеном гласнику СР Србије“, бр. 45/79 и 13/83, уређујући питање стицања држављанства СР Србије, предвиђа пет могућих начина, у оквиру којих утврђује да се држављанство СР Србије стиче и прирођењем (члан 4, став 4. Закона).

У члану 9. Закона је утврђено:

Став 1. „Прирођењем може стећи држављанство СР Србије странац који је поднео захтев за пријем у држављанство СР Србије ако испуњава следеће услове“. Даље се у ставу један утврђују ти услови, који морају бити кумулативно испуњени: 1) навршених 18 година живота; 2) три године непрекидног борава на територији СФРЈ; 3) да се из његовог владања може закључити да ће бити лојални грађанин СФРЈ; 4) да има отпуст из досадашњег држављанства или да поднесе доказ да ће га добити ако буде примљен у држављанство СФРЈ.

Питање уставности оспорене одредбе може се посматрати са становишта евентуалног прекорачења уставне надлежности законодавца у уређивању ове материје, и кроз оцену да ли се уређивањем услова и начина стицања држављанства прирођењем, грађани доводе у неравноправан положај.

3. Држављанство, као правни однос, однос је јавно-правног карактера и то између физичког лица и суверене државе на основу којег то лице има статус по коме су му, уз одговарајуће обавезе, формално-правно доступна сва грађанска, политичка, економско-социјална права у тој држави, без обзира да ли се налази на домаћој или страниј територији.

У федеративним државама држављанство се као правни однос третира на два начина: (1) као држављанство Федерације и сваке чланице Федерације, од којих је једно примарно, а друго секундарно; (2) као јединствено савезно и републичко држављанство, односно истовремено се стиче и једно и друго држављанство, и ни једно од њих се не сматра главним.

Уставом СФРЈ од 1974. године је предвиђено да грађани Југославије имају јединствено држављанство СФРЈ и да је сваки држављанин републике истовремено и држављанин СФРЈ (члан 249).

По правилу, држављанин СФРЈ може имати само држављанство једне републике. У случају сукоба републичких закона о држављанству

постоје јединствене колизионе норме за целу територију СФРЈ у Закону о држављанству СФРЈ.

Начини стицања држављанства су двојаки: основни и допунски. Основни начин стицања држављанства су сви они на основу којих се стиче држављанство већ у моменту рођења (што је случај са већином становника једне земље; нпр. према држављанству оца, оба родитеља или рођењем на територији те државе).

Допунски начини стицања држављанства су они који долазе у обзир само ако нема места стицању држављанства основним начином. Овим начином се стиче, по правилу, држављанство после рођења и од стране мањег броја становника једне државе, и они су различити у разним државама.

4. Допунски начин стицања држављанства према нашем праву су: 1) прирођење; 2) на основу међународног уговора; 3) ако су родитељи детета непознати или апатриди.

Имајући у виду наводе иницијатора, указује се да Закон о држављанству СФРЈ („Службени лист СФРЈ“, број 58/76) утврђује да се држављанство СФРЈ стиче, поред осталог, и прирођењем (члан 3, тачка 3).

Прирођењем може стећи држављанство СФРЈ странац који је поднео захтев за пријем у држављанство, и то под следећим условима:

- 1) да је навршио 18 година живота;
- 2) да има отпуст из досадашњег држављанства или да поднесе доказ да ће отпуст добити, ако буде примљен у држављанство СФРЈ;
- 3) да је до подношења захтева боравио три године непрекидно на територији СФРЈ;
- 4) да се из његовог владања може закључити да ће бити лојалан грађанин Југославије (члан 7, став 1. Закона).

Може се уочити да су истоветни услови утврђени у Закону о држављанству СР Србије, само нешто другачијим редоследом.

У решењу којим се одбија захтев за стицање држављанства СФРЈ прирођењем не морају се навести разлози којима се надлежни орган руководио при доношењу решења (члан 7, став 4. Закона). Решење о стицању и престанку држављанства доноси орган републике одређен републичким прописом (члан 21).

Савезни Закон детаљно уређује читав низ питања у вези са стицањем држављанства прирођењем (чл. 8—12).

Може се констатовати да су одредбе савезног Закона о држављанству које уређују начин стицања држављанства СФРЈ путем прирођења (члан 7) идентичне одговарајућим одредбама републичког Закона (члан 9), а што је у функцији остваривања члана 249. Устава СФРЈ, односно обезбеђивања јединственог држављанства у уставно-правном систему Југославије.

5. У погледу уставности оспорене законске одредбе, поставља се питање да ли је законодавац уређујући услове и поступак за стицање држављанства прирођењем прекорачио уставна овлашћења за уређивање ове материје.

Устав СР Србије у делу Првом, у коме дефинише Социјалистичку Републику Србију као државу, у члану 4. утврђује: „Грађани СР Србије имају републичко држављанство“.

У члану 299, тачка 12. Устава СР Србије, који у том делу није мењан, утврђена је као једна од функција Републике да она „уређује републичко држављанство“.

Даље, члан 300. Устава СР Србије у тачки 1. утврђује да се републичким Законом уређује јединствено за целу територију Републике, поред осталог и држављанство.

Поред тога, Устав СР Србије у одредбама Амандмана XII у којима се уређује надлежност већа Скупштине СР Србије, у тачки 3. утврђује да „друштвено-политичко веће самостално претреса и одлучује о: поред осталог, „републичком држављанству“.

Имајући у виду наведене услове одредбе, као и да је једна од основних односно искључивих функција државе, па тако и СР Србије, да уређује и одлучује о држављанству, Уставни суд сматра да се може

констатовати да је уређивање, поред осталог и питање начина стипања републичког држављанства, па тако и оног путем прирођења, оспореним чланом 9. Закона о држављанству остварено у оквиру уставних овлашћења Републике и њеног законодавног органа, односно да спорни члан Закона није неслагласан са Уставом СР Србије.

(Решење Уставног суда Србије IV-405/89, од 5. априла 1990. године)

Припремио Томислав Вељковић

ОДЛУКЕ ВИШЕГ ПРИВРЕДНОГ СУДА СРБИЈЕ

Заштита фирме сложеног предузећа

Радна организација која је била удружена у сложену организацију удруженог рада престала је да буде удружена и организовала се у предузеће према Закону о предузећима.

Бивша сложена организација удруженог рада извршила је промене у организовању и организовала се у сложено предузеће пошто су се претходно све радне организације организовале у предузећа и постале удружене у сложено предузеће.

Радна организација која је престала бити удружена у СОУР, односно сада у сложено предузеће задржала је фирму сложеног предузећа и то уписала у судски регистар.

Благовременом жалбом сложено предузеће »Vošar соор Union« из Београда побива овако извршени упис у судски регистар истичући да сада има два предузећа која обављају исту делатност а имају исту фирму а уписана су код истог суда, и сматра да предузеће које више није удружено у сложено предузеће нема право да носи фирму сложеног предузећа, па је предложило да се брише уписана фирма предузећа које више није удружено у сложени систем.

Виши привредни суд је уважио жалбу, укинуо решење о упису у судски регистар а предмет вратио на поновни поступак.

Из образложења:

„Сложено предузеће иступа у правном промету у своје име и за свој рачун и има својство правног лица (чл. 145б. ЗОП).

Према чл. 145д. ЗОП, уговор о удруживању у сложено предузеће садржи одредбе и о фирми, делатности, одговорности и др.

Према томе, сложено предузеће има своју делатност, фирму и седиште и може самостално да иступа у правном промету.

Према чл. 158. ЗОП, предузеће које самостално иступа на тржишту може да тражи заштиту фирме.

Овај захтев се може поднети против предузећа које је уписано у судски регистар код истог суда.

Предузеће које је удружено у сложено предузеће може користити и фирму сложеног предузећа под условима и на начин како је то предвиђено уговором о удруживању у сложено предузеће.

У конкретном случају Радна организација »Vošar соор promet« организовала се у предузеће са истом фирмом и обавља исту делатност.

Бивши СОУР »Vošar соор Union« организовао се у сложено предузеће са истом фирмом и обавља исту делатност као и предузеће »Vošar соор promet«.

Како је предузеће »Vošar соор promet« престало да буде удружено у сложено предузеће то оно не може више да носи фирму сложеног предузећа, јер се ради о два предузећа која имају исту фирму и исту делатност а уписани су код истог суда у судски регистар, и зато је суд и укинуо решење о упису фирме предузећа у судски регистар да предузеће промени фирму па да се упише у судски регистар, под условом да то не буде фирма сложеног предузећа“.

Према томе, предузеће које престане бити удружено у сложено предузеће нема више право да употребљава фирму сложеног предузећа.

(Решење Вишег привредног суда Србије, Пж. 244/90 од 29. јануара 1990)